

Program SAPARD – ma za zadanie wesprzeć modernizację rolnictwa i rozwój obszarów wiejskich. W okresie przedakcesyjnym największe wsparcie dla rolnictwa pochodzić będzie z tego programu, którego celem jest przygotowanie do pełnego uczestnictwa we Wspólnej Polityce Rolnej oraz rozwój obszarów wiejskich umożliwiający integrację z UE. Z programu SAPARD będą finansowane :

- * inwestycje w gospodarstwach rolnych
- * rozwój i poprawa infrastruktury wiejskiej
- * dywersyfikacja – zróżnicowanie działalności gospodarczej, które zapewni mieszkańcom alternatywne źródła dochodu
- * dywersyfikacja produkcji rolniczej
- * poprawa przetwórstwa i marketingu produktów rolnych
- * doskonalenie struktur i jakości nadzoru weterynaryjnego
- * szkolenia zawodowe mające na celu przekwalifikowanie do zatrudnienia poza rolnictwem
- * rozwój infrastruktury ukierunkowany na turystykę oraz przetwórstwo produktów leśnych

W związku ze specyficznymi problemami związanymi z obszarami popegerowskimi województwo lubuskie ma szansę pozyskania znacznych kwot z tego programu.

6. ŚRODOWISKO PRZYRODNICZE

6.1 Rzeźba terenu, geomorfologia, hydrografia

Obecne ukształtowanie powierzchni obszaru gminy jest efektem działań procesów zachodzących podczas zlodowacenia północno – polskiego, a także późniejszych procesów związanych z erozyjną i akumulacyjną działalnością wód płynących. Pod względem hipsometrycznym teren gminy jest mocno zróżnicowany. Rzędne terenu występują w granicach od 69 m n.p.m. (północny odcinek doliny Bobru) do 163 m n.p.m. (rejon Buchałów – Sterków). Różnice wysokości względnych sięgają więc 94 m. W terenie najbardziej wyraziście odcina się wschodni fragment krawędzi erozyjnej doliny Bobru i dolnego odcinka Brzeźnicy, gdzie różnice wysokości względnych sięgają powyżej 20 m. W rejonie miasta rzędne terenu osiągają 72 – 112 m n.p.m.

Według fizyczno – geograficznego podziału Polski J. Kondrackiego obszar gminy rozciąga się na kilka jednostek geomorfologicznych (mezoregionów), mianowicie :

Wzniesienia Zielonogórskie – obejmujące północne tereny gminy. W skład tej jednostki wchodzi :

- Wzniesienia Gubińskie, sfalowany morenowy teren zajmujący północno – zachodni fragment gminy

- Wysoczyzna Czerwieńska, fragment północnej części gminy, nieco sfalowany, genetycznie stanowiący morenę denną
- Wał Zielonogórski, zaburzona glaciektogenicznie morena czołowa, o wysokości względnej dochodzącej do 50 m. Najwyższe wzniesienie na południe od Sterkowa wynosi 163 m n.p.m.
- Dolina Dolnego Bobru, to północny fragment współczesnej doliny Bobru, choć rozciąga się ona jako bardzo wyraźna forma wzdłuż całej gminy. Jest to płasko – denną dolina o przebiegu południkowym. W dnie doliny występują terasy akumulacyjna oraz terasa zalewowa niższa wzniesiona 1 – 3 m nad średni poziom wody w rzece i terasa zalewowa wyższa wzniesiona nad terasą zalewową niższą od 1 – 4 m.
Po stronie zachodniej Bobru występuje pleistocenska terasa nadzalewowa, wzniesiona do ok. 10 m nad poziom wody w rzece.
Dolina rzeki Bóbr jest oddzielona od Wzgórz Dalkowskich stromą krawędzią morfologiczną, osiagającą w części północnej 5 – 10 m, a w rejonie miasta dochodzi 25 – 30 m. Skarpa zbudowana jest z ilów trzeciorzędowych i nachyleniu 30 – 50%.

Obniżenie Nowosolskie, jest fragmentem Pradoliny Głogowsko – Baruckiej, przecięte współczesną doliną Bobru. Jest to rozległa akumulacyjnie terasa dna pradoliny, wzniesiona około 80 – 87 m n.p.m.

Wał Trzebnicki, zajmujący południową część gminy i w jego skład wchodzi fragmenty :

- Wzniesień Żarskich. Są to rozczłonkowane wzgórza morenowe, miejscami rozmyte przez terasę nadzalewową Bobru. Najwyżej położony punkt liczy 97 m n.p.m.
- Wzgórza Dalkowskie – zajmujące południowo – wschodnią część gminy stanowiące fragment wysoczyzny morenowej falistej, łagodnie opadającej ku północy, o wysokościach względnych dochodzących do 40 m. W części środkowej wysoczyzny występuje lokalny wododział o przebiegu równoleżnikowym. W rejonie wododziału spadki są znaczniejsze, zwłaszcza w kierunku południowym. Najwyższe wzniesienie na wschód od wsi Urzuty osiąga 119 m n.p.m.

Hydrograficznie obszar gminy należy do systemu trzech dopływów Odry : rzeki Bóbr łącznie ze zlewnią Brzeźnicy (Brzeźniczaniki), oraz Czarnej Strugi i Śląskiej Ochli. Rzeka Bóbr stanowi główną oś hydrograficzną gminy. Na północ od Nowogrodu Bobrzańskiego koryto rzeki zostało w przeszłości poszerzone i pogłębione, a od utworzonego w ten sposób zbiornika (Krzywaniec) przekopano od strony zachodniej rzeki kanał, którego wody napędzają turbiny elektrowni w Dychowie. Z tego powodu na odcinku od jazu w Krzywaniu wielkość przepływu wody w rzece wydatnie maleje.

Bóbr biorący swój początek w Sudetach posiada właściwości i charakter rzek górskich. Rzeki górskie charakteryzują krótkie ale gwałtowne wezbrania na skutek dużych opadów w górach i dużej szybkości spływu wód. Bóbr jako rzeka górska charakteryzuje się dużą nieregularnością przepływów, gdyż przepływy maksymalne mogą być 40 razy większe niż przepływy średnie, a przepływy niskie 10 razy mniejsze. Obecnie wahania przepływów regulowane są za pomocą istniejących w górnych partiach dorzecza zbiorników retencyjnych, które przechwytyują wielkie przepływy „spłaszczając” fale powodziowe oraz wyrównując przepływy niżowkowe. W cyklu rocznym obserwuje się przepływy maksymalne w marcu i kwietniu związane z topnieniem śniegów oraz bardziej krótkotrwałe, ale niekiedy gwałtowne na przełomie czerwca i lipca. Prowadzone badania kontrolne jakości wód w rzece Bóbr z lat 1995 – 1996 wykazały poprawę w stosunku do lat poprzednich w zakresie zanieczyszczeń fizyko – chemicznych. Jeszcze w 1993 r. wody Bobru kwalifikowano jako wody nie odpowiadające normom (pozaklasowe). Obecnie rzeka Bóbr znajduje się w III klasie czystości wód powierzchniowych.

Drugą, pod względem wielkości i znaczenia jest Brzeźniczanka. W opracowanym przez Wojewódzki Zarząd Melioracji i Urządzeń Wodnych „Programie retencji korytowej i zbiornikowej w woj. zielonogórskim” (1996 r.) projektuje się na Brzeźniczance budowę trzech zbiorników retencyjnych o powierzchni 38,27 i 15 ha.

Rozwiązania hydrotechniczne polegają na przegrodzeniu koryta rzeczki jazami. Poza retencionowaniem wody zbiorniki te spełniałyby inne funkcje jak : rekreacyjne, hodowli ryb, przeciwpożarowe.

6.2 Warunki geologiczne

Odmienność budowy geologicznej jest wynikiem różnych procesów geologicznych i morfogenetycznych występujących przy tworzeniu się poszczególnych jednostek fizyczno – geograficznych.

W budowie geologicznej terenu gminy wyróżnić można zasadniczo dwa obszary:

- 1) wysoczyzny, występujący w północnej (Wzniesienia Gubińskie, Wał Zielonogórski, Wysoczyzna Czerwieńska) i południowo – wschodniej części gminy (Wzniesienia Żarskie i Wzgórza Dalkowskie) – zbudowany z glin morenowych, piaszczysto – żwirowych utworów wolnolodowcowych oraz ilów i piasków trzeciorzędowych. Dominującym utworem występującym w podłożu tych terenów są ility trzeciorzędowe, których miąższość jest znaczna. Wśród ilów występują pokłady węgla brunatnego. Najpłycej przewarstwienia węgla brunatnego występują na głębokości 15 do 40 m. Ich miąższość jest jednak niewielka, do 2,0 m.

- 2) dolinny, występujący w zachodniej i środkowej części gminy (Obniżenie Nowosolskie, dolina Bobru), zbudowany z piasków i żwirów akumulacji rzecznej i wodnolodowcowej oraz mad reprezentowanych przez gliny pylaste i piaski gliniaste. Dolina Bobru wypełniona jest serią osadów piaszczysto – żwirowych o miąższości od kilku do kilkunastu metrów. Lokalnie seria piaszczysto – żwirowa przykryta jest płatami mad o małej miąższości (do 1,5m).

Warunki geologiczno – gruntowe oraz wodne z punktu widzenia ich przydatności dla potrzeb rozwoju budownictwa – są w obszarze gminy bardzo zróżnicowane. Generalnie, wschodnia część gminy (Wał Zielonogórski Wzgórza Dalkowskie) ma warunki fizjograficzne stosunkowo najlepsze dla rozwoju osadnictwa.

Z uwagi na zróżnicowane warunki hydrologiczne wyróżnia się trzy rodzaje terenów :

- 1) Wał Zielonogórski i Wzgórza Dalkowskie, gdzie warunki hydrologiczne są skomplikowane z uwagi na zaburzenia glacitektoniczne, a warstwy wodonośne posiadają nieregularny układ i charakteryzują się nie dużymi zasobami,
- 2) Drugi typ terenu związany jest z pradoliną i doliną dolnego Bobru. Piaski wodnolodowcowe budujące te jednostki są bardzo zasobne w wodę, szczególnie w pradolinie na odcinku na wschód od doliny Bobru. W strefie tej znajduje się Główny Zbiornik Wód Podziemnych oznaczony nr 301. Tworzą go warstwy wodonośne osiagające miąższość 20 – 50 m, ze swobodnym poziomem wody stabilizującym się na głębokości od 1,0 do 20,0 m p.p.t. Brak jest jednak ciągłych warstw glin, ilów izolujących te warstwy od zanieczyszczeń z powierzchni terenu. Zasilanie tych warstw odbywa się przez wsiąkanie wód opadowych oraz infiltrację wody z cieków i zbiorników powierzchniowych. Strefa zalegania tych czwartorzędowych wód, określonych jako GZWP, zaliczona została do obszarów o Najwyższej Ochronie Wód. (ONO).
- 3) Jako trzeci typ terenów, charakteryzujący się warunkami pośrednimi – wyodrębniono tereny Wzniesień Gubińskich, Wysoczyzny Czerwieńska oraz dolnych partii Wzniesień Żarskich i Wzgórz Dalkowskich. Warstwy wodonośne stanowią tu przewarstwienia piasków wśród glin zwałowych. Warunki hydrologiczne są tu więc zmienne, w zależności od miąższości i litologii warstwy wodonośnej oraz wysokości słupa wody.

6.3 Warunki klimatyczne

Położenie geograficzne gminy w południowo – zachodniej strefie woj. lubuskiego sprawia, że napływają na te tereny w okresie rocznym różnorodne

masy powietrza. Generalnie dominują masy powietrza polarno – morskiego, na które przypada ok. 64 % dni w ciągu roku oraz w drugiej kolejności masy powietrza polarno – kontynentalnego, które występują w ok. 28 % dni w skali rocznej. Pozostałe 8 % dni przypada na masy powietrza arktycznego oraz cisze. Ścieranie się mas powietrza o różnych cechach klimatyczno – wilgotnościowych kształtuje układ pogód i powoduje, że klimat tego obszaru określa się jako „przejściowy” z wyraźną przewagą cech oceanicznych. Oznacza to, że zimy są na ogół łagodne, z częstymi odwilżami, zaś lata nieco chłodniejsze z min. większą liczbą opadów atmosferycznych. Istotną cechą takiego klimatu jest duża zmienność temperatur. Amplitudy temperatur są mniejsze od przeciętnych w kraju. Zima łagodniejsza i krótka, z mało trwałą szatą śnieżną, lata wczesne i w miarę ciepłe. Charakterystyczna jest długa i raczej pogodna jesień.

Średnia temperatura stycznia – 1,5 °C

Średnia temperatura lipca +17,8°C

Średnie opady roczne 640 mm

Przewaga wiatrów południowo – zachodnich i zachodnich (odpowiednio 18,6 % i 17,5 % w skali roku).

Klimat lokalny

Warunki topoklimatu są zróżnicowane, będąc wypadkową urzeźbienia terenu, własności termicznych podłoża i stopnia pokrycia szatą leśną.

W sytuacji gminy, głównie ze względu na morfologię terenu, można wydzielić trzy typy klimatu lokalnego :

- klimat terenów wysoczyznowych, obejmujący wymienione partie gminy w obrębie Wzgórz Dalkowskich, Wału Zielonogórskiego i Wzniesień Żarskich. Występuje tu dobre przemieszanie się mas powietrza, nie obserwuje się zastoisk chłodnego powietrza, które spływa w kierunku terenów niżej położonych licznymi bocznymi dolinami, stanowiącymi naturalne rejony spływu mas powietrza. Z tego też względu należy unikać ich przegradzania.

Obszar wysoczyzny posiada zróżnicowane warunki solarne. Wynika to z różnej ekspozycji zboczy. Najmniej korzystne warunki nasłonecznienia posiadają fragmenty wysoczyzny o ekspozycji północnej i spadkach przekraczających 5 %. Tereny wysoczyznowe pod względem warunków mikroklimatu są zdecydowanie najkorzystniejsze dla osadnictwa.

- klimat terenów pradoliny (Obniżenie Nowosolskie) kształtowany jest przez rozległe kompleksy leśne. Powoduje to wyrównywanie dobowych przebiegów temperatury i wilgotności, zmniejszenie prędkości wiatrów. Tereny leśne mają korzystny wpływ na bilans wodny, zwłaszcza w okresach roztopowych, wpływają korzystnie na stan higieny atmosfery z racji wydzielania bakteriologicznych olejków eterycznych oraz „filtrowania” zanieczyszczeń. Ze względu jednak na podniesione wartości wilgotności

względnej na terenach tych mogą powstawać okresowo warunki do tworzenia się zastoisk chłodnego powietrza.

- Klimat doliny Bobru charakteryzuje się tendencją do częstych inwersji termicznych, powstawania mrozowisk i wydłużonego okresu przymrozkowego, częstego tworzenia się mgieł. Panują tu niekorzystne warunki do rozpraszania zanieczyszczeń, a powietrze zawiera podwyższone ilości pary wodnej. Warunki klimatyczne dla stałego pobytu człowieka należy uznać za niekorzystne.

6.4 Higiena atmosfery

Na stan higieny powietrza atmosferycznego wpływ mają źródła emisji zlokalizowane na terenie gminy oraz źródła zanieczyszczeń zlokalizowane poza jej granicami (imisja).

Źródła miejscowe to przede wszystkim uciążliwe zakłady pracy, do których zalicza się spichrz w Nowogrodzie Dolnym, kotłownia osiedlowa w Nowogrodzie Górnym, a w przeszłości również Fabryka Domów. Obecnie znaczącym źródłem zanieczyszczeń są Zakłady Zbożowe, których emisja pochodzi z kotłowni, jak również z procesów suszenia i czyszczenia zboża.

Brak stałego monitoringu nie pozwala określić stopnia uciążliwości tych zakładów dla otoczenia.

W minionym okresie (1960 – 1990) znaczący wpływ na stan i higienę atmosfery miały zanieczyszczenia transgraniczne, związane z dynamicznym rozwojem przemysłu energetycznego na bazie węgla brunatnego, po stronie niemieckiej. Przeprowadzone w latach 1994 – 1995 pomiary imisji w punktach pomiarów wzdłuż granicy zachodniej wykazały niskie stężenie SO_2 i NO_2 w powietrzu. Stężenia pyłu zawieszonego nie przekraczały norm dla obszarów o nie podwyższonych wymogach co do jakości środowiska (wysokie były jedynie stężenia ozonu).

Z danych jakie opublikował Państwowy Inspektorat Ochrony Środowiska w Zielonej Górze wynika, że emisja zanieczyszczeń do powietrza z obszaru województwa lubuskiego była w 1997 r. niższa aż o 68 % w porównaniu do emisji z 1989 r.

6.5 Flora i fauna

Pod względem przyrodniczo – leśnym gmina położona jest w południowej części Dzielnicy Pojezierza Lubuskiego. Tereny leśne zajmują obszar o powierzchni 16.045 ha, a wskaźnik lesistości wynosi 61,8 % (województwo – 48,9%).

Administracyjnie lasy przynależą do nadleśnictw :

- Nadleśnictwa Krzystkowice
- Nadleśnictwa Nowa Sól

Występowanie i rozmieszczenie siedlisk leśnych uwarunkowane jest typem, składem mechanicznym gleby i jej wilgotnością. Ponieważ na obszarach zalesionych dominują gleby wytworzone z piasków luźnych i słabo gliniastych o różnym stopniu zbielicowania, dominują więc siedliska borowe, zajmujące ok. 97 % powierzchni leśnej. Na glebach żyzniejszych występują siedliska lasowe 2,7 %, a wzdłuż cieków olsy – 0,3 %.

Głównym gatunkiem lasotwórczym na terenie gminy jest sosna zajmująca ok. 93,6 % powierzchni leśnej. Tworzy ona drzewostany lite, rzadziej w niewielkim stopniu z udziałem brzozy. Ocenia się, że tak znaczny udział sosny przekracza maksymalny, dopuszczalny wskaźnik w granicach 10 – 15 % i wskazuje na potrzebę przebudowy struktury gatunkowej lasów w dostosowaniu do występujących na tych terenach siedlisk.

Przebudowa drzewostanów jest jednak procesem długotrwałym. Nie można w tym celu usuwać drzewostanów zrębami zupełnymi. Istniejące uprawy sosnowe wymagają doprowadzenia ich do wieku rębności. W tej sytuacji nowe, pożądane gatunki mogą być wprowadzane w następujących okolicznościach :

1) Na powierzchniach otwartych, tzn:

- pokłeskowych,
- na bieżących, wykonanych zgodnie z planem gospodarczym zrębach zupełnych,
- w poprawkach, uzupełnieniach i dolesieniach

2) Pod osłoną drzewostanu :

- w odnowieniach podokapowych,
- w nasadzeniach produkcyjnych.

Inną drogą zmiany składów gatunkowych, łatwiejszą lecz bardziej długotrwałą jest wykonywanie cięć pielęgnacyjnych na korzyść cennych domieszek.

Lasy woj. lubuskiego, w szczególności w pasie zachodnim, głównie z uwagi na warunki klimatyczne i siedliskowe były i są nadal zagrożone procesami chorobowymi oraz szkodami powodowanymi czynnikami natury antropogenicznej, przyczyniającymi się do zakłócenia procesów fizjologicznych w rozwoju drzew, zmieniającymi ich naturalną odporność biologiczną.

Spośród szkodliwych **czynników antropogenicznych** należy wyróżnić :

- zagrożenia ze strony pyłów przemysłowych (prawie 97 % powierzchni lasów uszkodzonych jest przez przemysł – emisje transgraniczne)
- zagrożenia pożarowe

Spośród **czynników biotycznych** należy wymienić zagrożenia ze strony szkodliwych owadów (brudnica mniszka, barczatka sosnowka i inne) oraz zagrożenia ze strony nadmiaru zwierzyny płowej.

Mimo utrzymujących się zagrożeń stwierdza się zapoczątkowaną od 1995 r. poprawę stanu zdrowotnego lasów. Poprawa ta dotyczy wszystkich

gatunków drzew. Bogate zespoły roślinności występują w pobliżu cieków wodnych, w szczególności w dolinie Bobru, gdzie spełniają funkcje ochronne (glebochronne i wodochronne).

W kompleksie leśnym Kotowice – Urzuty – Skibice występują prawem chronione fragmenty wałów ochronnych B. Chrobrego z X – XI wieku. Zostały one zbudowane na przesiekach pierwotnej puszczy i biegnęły w linii ciągłej z ominięciem bagien i moczarów począwszy od Bolesławca koło Szprotawy, aż do Krosna Odrzańskiego. Wały budowane były z kamienia na zaprawie glinianej i przekładane palami drewnianymi. Miały szerokość 8 – 25 m i wysokość 2,5 m. Obecnie zachowały się w stanie szczątkowym, ich wysokość waha się od 0,2 – 1,5 m.

W latach 1993/1994 wykonana została inwentaryzacja przyrodnicza gminy. W ramach tego opracowania ustalona została lista gatunków roślin (także zwierząt) rzadkich i ginących, zawierająca 30 pozycji. Autorzy opracowania zauważają wyraźne przemiany w rozwoju roślinności, w szczególności :

- zanik istniejących skrawków roślinności naturalnej
- rozpad dawniej istniejących zbiorowisk polnych,
- ustępowanie gatunków rodzimych na rzecz gatunków ruderalnych

Ze względu na występujące zbiorowiska gatunków roślin wskazano w opracowaniu na obszary, które winny zostać objęte różnymi formami ochrony. Wyróżnione obszary to :

- dolina Bobru
- zbiorniki poeksploatacyjne i występujące na nich wysepki, gdzie odbywają się lęgi ptaków
- dolina rzeczki Czarna Struga, w szczególności projektowany rezerwat „Kłępina” – obiekt zlokalizowany po wschodniej stronie szosy Nowogród Bobrzański – Zielona Góra. Jest to oligotroficzne zagłębienie terenu mające charakter torfowiska.

Świat zwierząt

Przecinająca gminę dolina Bobru, duże powierzchnie łąk i pastwisk, lasów oraz pól o układzie mozaikowym – tworzą dogodne warunki dla życia zwierząt z różnorodnych grup systematycznych. Spośród ssaków podlegających ochronie występują : jeże, krety, ryjówka aksamitna, ryjówka malutka, gacek wielkouch, kuna, łasica.

Wśród ok. 120 gatunków ptaków gniazdujących i zalatujących, wykaz gatunków rzadkich i chronionych liczy 10 pozycji, m.in. kruk, sójka, pliszka żółta, puszczyk, pójdzka, jastrząb, rybitwy. W inwentaryzacji przyrodniczej gminy stwierdzono również występowanie 13 gatunków gadów i płazów.

Duże kompleksy leśne, zróżnicowana rzeźba terenu – sprzyjają tworzeniu się ostoi zwierzyny, wśród której dominują zwierzęta łowne : jelenie, sarny, dziki, lisy, zające.

Na stan fauny i rozwój poszczególnych gatunków znaczący wpływ obok warunków naturalnych środowiska ma czynnik antropogeniczny powodujący przekształcenia w tym środowisku, mianowicie :

- melioracje osuszające, które niszczą siedliska wodno – błotne,
- likwidacja siedlisk mozaikowych, zadrzewień i zakrzewień śródpolnych i drobnych oczek wodnych,
- zabiegi gospodarcze, mechanizacja prac polowych i leśnych, ubytek starych drzew, wypalanie traw, chemizacja i zanieczyszczenie środowiska.

6.6 Obszary i obiekty podlegające ochronie prawnej

Z uwagi na cenne i niepospolite walory przyrodnicze i krajobrazowe gminy, znaczna część jej obszaru objęta została określonymi formami ochrony prawnej, wynikającymi z ustawy o ochronie przyrody oraz ustawy o ochronie i kształtowaniu środowiska.

1) **Obszary chronionego krajobrazu** – ustanowione Rozporządzeniem Wojewody Zielonogórskiego z dnia 10 lipca 1996 r. w sprawie wyznaczenia obszarów chronionego krajobrazu (Dz. Urz. Woj. Zielonogórskiego Nr 12, poz. 117). Ochroną prawną objęte zostały tereny o powierzchni 8000 ha, tj. 30,8 % powierzchni gminy. Wskaźnik ten odpowiada średniej dla województwa lubuskiego, wynoszącej 30,6 %.

Obszary chronionego krajobrazu w gminie związane są z dwiema jednostkami morfologicznymi, mianowicie z Wałem Zielonogórskim i Wzgórzami Dalkowskimi.

2) **Użytki ekologiczne** – ustanowiono Zarządzeniem Wojewody Zielonogórskiego z dn. 12 grudnia 1997 r. (Dz. Urz. Woj. Zielonogórskiego Nr 19)

- „Przymoście” – obszar o powierzchni 4,37 ha położony oddz. 188g Leśnictwa Wysoka, wpisany do rejestru pod nr 90
- „Zakole Bobru” – obszar o powierzchni 0,88 ha położony w oddziale 20 AC Leśnictwa Krzystkowie, wpisany do rejestru pod nr 91
- „Kacza Ostoja” – obszar o pow. 8,91 ha położony w oddz. 7f Leśnictwa Kotowice. Nr rejestru 93.
- „Zakole” – obszar o pow. 5,33 ha położony w oddz. 126a Leśnictwa Łagoda. Nr rejestru 99.

3) **Główny Zbiornik Wód Podziemnych (GZWP) nr 301** – tworzą go czwartorzędowe warstwy wodonośne, bardzo zasobne w wodę. GZWP-301 obejmuje tereny pradoliny na odcinku od Nowej Soli poprzez Nowogród

Bobrzański, aż po Zasięki i zaliczany jest do Obszarów o Najwyższej Ochronie Wód (ONO). Dla części tego obszaru – odcinek Nowogród Bobrzański – Nowa Sól opracowana została dokumentacja hydrogeologiczna dla ustalenia stref ochronnych zbiornika wód podziemnych. Strefa taka i sposób jej zagospodarowania ustanowiona zostanie przez Ministra OŚZNiL.

Koncepcja przestrzennego zagospodarowania obszaru zbiornika w aspekcie ochrony wód podziemnych wyróżnia trzy strefy, ustalając dla nich zakres przestrzenny oraz zakazy, nakazy, ograniczenia i zalecenia. Cały dokument musi uzyskać odpowiednie uzgodnienia i opinie oraz decyzje Ministra Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa o ustanowieniu strefy ochronnej.

4) Pomniki przyrody – tą formą ochrony objętych jest w gminie 18 obiektów, wg niżej zamieszczonego zestawienia.

Lp.	Nr Rejestru Wojewódz.	Przedmiot ochrony	Wiek obwód	Położenie
1.	68	Dąb szypułkowy	600 lat 600 cm	Wysoka
2.	71	Dąb szypułkowy	500 lat 520 cm	Wysoka
3.	102	6 dębów szypułkowych	350 lat 540, 410, 430, 326, 430, 430 cm	Wysoka
4.	109	6 dębów szypułkowych	300 lat 320, 420, 350, 320, 335, 300 cm	Park Nowogród Bobrzański
5.	113	10 dębów szypułkowych	301 lat 495, 535, 420, 455, 305, 300 cm	Park Niwiska Nadleśnictwo Nowa Sól
6.	125	8 dębów szypułkowych	350 lat 405, 400, 360, 340, 425, 510, 320, 310 cm	Park Bogaczów
7.	126	lipa	300 lat 450 cm	Park Bogaczów
8.	128	1 świerk 1 dąglezja	250 lat / 395 cm 250 lat / 350 cm	Park Bogaczów

9.	378	Dąb szypułkowy	400 lat 600 cm	Dobroszów Mały przy wale
10.	543	Dąb szypułkowy	450 lat 700 cm	Oddz. 92 Leśnictwo Krzystkowice
11.	581	Leśne kandelabry Starodrzew sosnowy	120 lat	Oddz. 33c Obręb Bogaczów
12.	829	Dąb szypułkowy	200 lat 380 cm teren PGR
13.	917	Dąb szypułkowy	Obwód 450 cm	Oddz. 120d Leśnictwo Łagoda
14.	*	Dąb szypułkowy	300 lat 450 cm	Nowogród Bobrzański Wał rz. Bóbr
15.	*	Dąb szypułkowy	300 lat 460 cm	Nowogród Bobrzański Wał rz. Bóbr
16.	*	Dąb szypułkowy	250 lat 360 cm	Dobroszów Mały, rozwidlenie drogi do kopalni
17.	*	Skupisko dębów szypułkowych	250 – 300 lat 300 – 420 cm	Nowogród Bobrzański lewa strona Bobru
18.	*	Buk zwyczajny	100 lat	Cieszów – szpaler wzdłuż rowu melioracyjnego

- 5) **Ochrona złóż kopalin** – eksploatacja surowców mineralnych, niezależnie od wielkości rocznego wydobycia, może odbywać się zgodnie z Prawem Górniczym – wyłącznie po uzyskaniu koncesji właściwego Wojewody. W granicach złóż udokumentowanych (będących w rejestrze wojewódzkim) nie mogą być lokalizowane obiekty trwałe, w tym także liniowe bez zgody organu koncesyjnego. Obszary złóż surowców udokumentowanych wykazane zostały na mapie w skali 1 : 25 000.
- 6) Do zasobów przyrodniczych środowiska ustawowo chronionych zalicza się również tereny leśne w szczególności lasy ochronne (tzn. obszary leśne podlegające ochronie ze względu na spełniane funkcje), a także użytki rolne wysokich klas bonitacyjnych, dla których zgodę na wyłączenie z użytkowania rolniczego i leśnego wydaje Minister Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Łącznie powierzchnia tych obszarów

9.	378	Dąb szypułkowy	400 lat 600 cm	Dobroszów Mały przy wale
10.	543	Dąb szypułkowy	450 lat 700 cm	Oddz. 92 Leśnictwo Krzystkowice
11.	581	Leśne kandelabry Starodrzew sosnowy	120 lat	Oddz. 33c Obwód Bogaczów
12.	829	Dąb szypułkowy	200 lat 380 cm teren PGR
13.	917	Dąb szypułkowy	Obwód 450 cm	Oddz. 120d Leśnictwo Łagoda
14.	*	Dąb szypułkowy	300 lat 450 cm	Nowogród Bobrzański Wał rz. Bóbr
15.	*	Dąb szypułkowy	300 lat 460 cm	Nowogród Bobrzański Wał rz. Bóbr
16.	*	Dąb szypułkowy	250 lat 360 cm	Dobroszów Mały, rozwidlenie drogi do kopalni
17.	*	Skupisko dębów szypułkowych	250 – 300 lat 300 – 420 cm	Nowogród Bobrzański lewa strona Bobru
18.	*	Buk zwyczajny	100 lat	Cieszów – szpaler wzdłuż rowu melioracyjnego

- 5) **Ochrona złóż kopalin** – eksploatacja surowców mineralnych, niezależnie od wielkości rocznego wydobycia, może odbywać się zgodnie z Prawem Górniczym – wyłącznie po uzyskaniu koncesji właściwego Wojewody. W granicach złóż udokumentowanych (będących w rejestrze wojewódzkim) nie mogą być lokalizowane obiekty trwałe, w tym także liniowe bez zgody organu koncesyjnego. Obszary złóż surowców udokumentowanych wykazane zostały na mapie w skali 1 : 25 000.
- 6) Do zasobów przyrodniczych środowiska ustawowo chronionych zalicza się również tereny leśne w szczególności lasy ochronne (tzn. obszary leśne podlegające ochronie ze względu na spełniane funkcje), a także użytki rolne wysokich klas bonitacyjnych, dla których zgodę na wyłączenie z użytkowania rolniczego i leśnego wydaje Minister Ochrony Środowiska Zasobów Naturalnych i Leśnictwa. Łącznie powierzchnia tych obszarów

wynosi ok. 68,7 % powierzchni gminy (61,8 % lasy, 6,9 % gleby klas II i III).

6.7 Obszary rolniczej przestrzeni produkcyjnej

Zróżnicowanie typologiczne gleb w obszarze gminy, a głównie zróżnicowanie pod względem przydatności rolniczej – wynika z urozmaiconej budowy geologicznej, a w związku z tym zmiennego rodzaju występującej w podłożu skały macierzystej. Na przeważającej części obszaru występują więc gleby wytworzone z piasków różnej gliniastości, w typie gleb brunatnych wyługowanych, a w miejscach o wysokim poziomie wód gruntowych – czarne ziemie i płaty murszowe.

Stosunkowo najlepsze gleby powstały w obrębie Wzgórz Dalkowskich, gdzie na przeważającym terenie skałę macierzystą stanowią iły. W zależności od głębokości występowania iłów w rejonie tym wytworzyły się gleby brunatne wyługowane o różnej przydatności rolniczej. Występują tu gleby najlepsze, w przewadze klasy IIIb i IV.

Nieco gorsze gleby powstały w miejscach gdzie iły są przykryte warstwą piasków gliniastych lekkich, tworząc kompleks gleb przydatności rolniczej – żytni. Gleby te zaliczane do klas niższych IVa i IVb także w całości podlegają ochronie przed zmianą użytkowania na cele nierolnicze.

Na terenach gdzie wierzchnią warstwę stanowią piaski o miąższości 0,5 – 1,5 m wytworzyły się gleby najslabsze, tworzące kompleks żytni słaby i żytnio – łubinowy. Tego typu gleby występują głównie w Obniżeniu Nowosolskim i związane są z obszarami leśnymi. Również w dolinie Bobru, w przewadze mającej piaszczysty charakter spowodował powstanie mad lekkich o składzie mechanicznym piasków luźnych, lub piasków słabogliniastych płytko podścielonych piaskami luźnymi. Są to gleby słabourodzajne, nie podlegające ochronie przed zmianą użytkowania.

Generalnie więc wartość użytkowa gruntów dla rozwoju i intensyfikacji rolnictwa nie jest wysoka. Znajduje to potwierdzenie w dużej lesistości obszaru gminy (61,7 %) i w stosunkowo niskim udziale użytków rolnych, stanowiących 32,8 % ogólnej powierzchni (woj. 39,6 %). Struktura bonitacyjna użytków rolnych wskazuje na zdecydowaną przewagę gleb najslabszych tzn. V i VI klasy, których jest łącznie ok. 59 %. Znaczny jest również udział gleb klasy IV wynoszący ok. 35 %. Gleby najlepsze kl. III (druga klasa nie występuje) stanowią niewielki udział – 6,9 %.

Przytoczone cyfry oznaczają, że warunki glebowe nie są sprzyjające dla intensyfikacji rolnictwa, w szczególności rolnictwa charakteryzującego się rozdrobnioną strukturą agrarną.

6.8 Złóża surowców mineralnych

Obszar gminy jest wyjątkowo bogaty w udokumentowane złoża surowców mineralnych. Dominują złoża kruszywa naturalnego, zlokalizowane w dolinie rzeki Bóbr. Ich eksploatacja miała już miejsce w okresie przedwojennym, o czym świadczą liczne wyrobiska obecnie wypełnione wodą.

W rejestrze wojewódzkim znajdują się następujące udokumentowane złoża surowców mineralnych.

1. Kruszywo naturalne

- złożo „Krzystkowice”, pole I i II, zasoby bilansowe udokumentowane w kategorii „C₂” – 7.820 tys. ton, obecnie eksploatowane
- złożo „Nowogród Bobrzański – Zbiornik”, zasoby bilansowe w kategorii „C₂” wynoszą 176.575 tys. ton. Tylko północna część złoża znajduje się w gminie Nowogród Bobrzański.
- złożo „Nowogród Bobrzański I”, zasoby bilansowe udokumentowane w kat. „C₁” – 2.535 tys. ton, w trakcie eksploatacji.
- złożo „Wysoka”, zasoby bilansowe w kategorii „C₁” – 727 tys. ton.
- złożo „Cieszów”, zasoby bilansowe w kategorii „C₁” – 1.056 tys. ton.
- złożo „Turów”, zasoby bilansowe w kategorii „C₁” – 7.571 tys. ton.
- złożo „Popowice”, zasoby bilansowe w kategorii „C₁” – 882 tys. ton.
- złożo „Dobroszów Wielki” – praktycznie wyeksploatowane (zaniechane, a cały obszar zrekultywowany).

2. Surowce ilaste

- złożo ilów ceramiki budowlanej „Klepina”, zasoby bilansowe udokumentowane w kat. „C₂” – 6.486 tys. m³, średnia miąższość 15,1 m, a nadkładu 1,9 m. Iły nadają się do wyrobu cegły pełnej oraz do produkcji elementów cienkościennych.

6.9 Tereny zalewowe i zagrożone powodzią rzeki Bóbr

Wzdłuż biegu rzeki Bóbr występują tereny zalewowe i zagrożone powodzią. Zasięg ich oznaczony został na planszach „Uwarunkowania rozwoju” miasta i gminy.

Tereny zalewowe, jak również zagrożone powodzią (woda 1 % - stuletnia) wykluczone są spod zabudowy.

6.10 Obszary zdegradowane i wymagające rekultywacji

Znaczącą degradację środowiska powoduje eksploatacja kruszywa w dolinie Bobru. Zminimalizowanie skutków tej działalności wymaga prowadzenie starannych prac rekultywacyjnych. Przyjęty kierunek rekultywacji pod zbiorniki wodne jest właściwy.

Poza doliną Bobru obszar gminy jest terenem rolniczo – leśnym, pozbawionym uciążliwych dla otoczenia obiektów produkcyjnych. W tej sytuacji do działań degradujących środowisko zaliczyć można jedynie :

- punktową niezorganizowaną eksploatację surowców mineralnych (piaskownie)
- niezorganizowane, punktowe składowanie odpadów na dzikich wysypiskach

Przytoczone zdarzenia stanowią sporadyczne przypadki. Generalnie bowiem obszar gminy prezentuje się bardzo korzystnie w porównaniu z innymi terenami województwa, szczególnie terenami podmiejskimi. Utrzymanie dotychczasowego stanu środowiska jest głównym celem i zadaniem Zarządu Miejskiego, stwarzającym możliwości dalszego jej zrównoważonego, proekologicznego rozwoju.

6.11 Synteza uwarunkowań wynikających ze stanu środowiska przyrodniczego

1. Gmina Nowogród Bobrzański ze względu za swoje położenie geograficzne w obrębie kilku jednostek fizjograficznych i duże zróżnicowanie ukształtowania powierzchni zalicza się do grupy najatrakcyjniejszych krajobrazowo obszarów woj. lubuskiego.
2. Charakterystyczną cechą warunków naturalnych gminy jest także jej bardzo wysoka lesistość – 61,7 % (woj. lubuskie 49,2 %). W związku z tym leśnictwo stanowi jedną z ważnych funkcji gospodarczych w gminie. Ujemną stroną jest fakt zdominowania struktury gatunkowej lasów przez monokulturę sosny zwyczajnej, stanowiącej ok. 93,6 % drzewostanów, oraz dużym udziałem drzewostanów młodych do 60 lat (ok. 65 %).
3. Na skutek dużego zalesienia zdecydowanie ograniczona została rolnicza przestrzeń produkcyjna. Użytki rolne wynoszą tylko 8.511 ha (32,8 % ogólnej powierzchni gminy, woj. 39,7 %.), w tym grunty orne jedynie 5.844 ha (22,5 %) tj. ok. 1/5 całkowitej powierzchni gminy.

W strukturze bonitacyjnej gleb najwyższy udział mają gleby najłabsze V i VI klasy – 59 % powierzchni użytków rolnych. Gleby najlepsze, III klasy bonitacyjnej stanowią niewielki udział – 6,9 %. Najlepsze warunki dla rozwoju rolnictwa występują we wschodniej części gminy.

4. Obszar gminy należy w skali województwa do najzasobniejszych w udokumentowane złoża surowców mineralnych, w szczególności złoża kruszywa naturalnego, rozmieszczone na całej długości doliny Bobru.
5. Stosunkowo duże powierzchnie gminy objęte są różnymi formami ochrony prawnej, mianowicie : są to :

- obszary chronionego krajobrazu (30,8 %)
- kompleksy leśne (61,7 %)
- użytki ekologiczne (4)
- Główny Zbiornik Wód Podziemnych nr 301 zaliczony do Obszarów Najwyższej Ochrony
- gleby III i IV klasy bonitacyjnej (41,9 %)
- obszary występowania udokumentowanych złóż surowców mineralnych
- pomniki przyrody

Pod względem florystycznym i faunistycznym szczególną rolę odgrywają i zasługują na wyróżnienie tereny nadbobrzańskie. Występuje na tych terenach szereg rzadkich gatunków zwierząt i roślin. Są to tereny, których fragmenty po szczegółowym rozpoznaniu należy objąć ochroną. Drugim takim obszarem proponowanym do objęcia ochroną jest dolina Czarnej Strugi.

6. Obszar gminy charakteryzuje się zróżnicowanymi warunkami naturalnymi dla rozwoju osadnictwa. Najlepsze warunki fizjograficzne dla jego rozwoju występują we wschodniej części gminy (Wzgórza Dalkowskie i Wał Zielonogórski).
7. Miasto Nowogród Bobrzański najlepsze warunki rozwoju posiada w północno - wschodniej części. Nie występują tu w zasadzie żadne ograniczenia dla lokalizacji zabudowy.
Nowogród Dolny posiada jednorodne lecz mniej korzystne warunki fizjograficzne oraz znaczną organiczność terenów.
Terenem wymagającym szczególnej ochrony jest skarpa doliny Bobru, gdzie występuje zjawisko osuwisk i prowadzone winny być dolesienia stabilizujące grunt.
W strefie przykrawędziowej nie powinna być lokalizowana zabudowa.
8. W dolinie Bobru, wyrobiska po eksploatacji żwiru należy rekultywować w kierunku wodnym, stwarzając warunki dla rozwoju rekreacji i wypoczynku.
9. Gmina posiada bardzo korzystne warunki klimatyczne dla stałego pobytu ludności. Znaczącą rolę w tym względzie odgrywają duże kompleksy leśne, stwarzające odpowiednie warunki mikroklimatu. Zastrzeżeń nie budzi również czystość powietrza.

10. Dolina Brzeźniczanki posiada odpowiednie warunki hydrologiczne i topograficzne dla tworzenia zbiorników retencyjnych. Wykorzystanie tych możliwości dałoby gospodarce gminy wielorakie korzyści.

7. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z OCHRONY WARTOŚCI KULTUROWYCH

Tereny znajdujące się w obecnych granicach administracyjnych gminy kształtowały swoje losy i rozwój w odmiennych warunkach historycznych. Ziemie położone po wschodniej stronie Bobru należały do Śląska, wchodząc w skład Księstwa Żagańskiego, później Księstwa Głogowskiego. Część lewobrzeżna stanowiła wschodni kraniec historycznych Dolnych Łużyc, będących w granicach państwowych Saksonii.

Historia Nowogrodu Bobrzańskiego zaczyna się już w XII w. Pierwsza wzmianka pochodzi z 1202 r. W XIII w. był kasztelanią i znaczącym grodem i za rządów Konrada Głogowskiego syna Henryka Pobożnego uzyskuje prawa miejskie i przywilej lokacyjny. Jego funkcje wzmacniało graniczne położenie. W pobliżu przeprawy przez Bóbr, przy ujściu rzeczki Brzeźnicy, po roku 1217 wzniesiony został klasztor i kościół augustynianów.

W późniejszym czasie Nowogród Bobrzański stał się lokalnym ośrodkiem wymiany handlowej, wynikającej z położenia na traktach handlowych (Trakt Solny) i przeprawie przez rzekę Bóbr.

Założone w późniejszym okresie, na lewym brzegu rzeki Krzystkowie – prawa miejskie otrzymały w 1659 r. W tym też czasie następuje migracja ludności ewangelickiej z Nowogrodu do Krzystkowiec.

W 1939 r. ludność Nowogrodu liczyła 1264, a Krzystkowiec 1790 mieszkańców.

Archeologiczne Zdjęcie Polski wskazuje na gęste zasiedlenie obszaru obecnej gminy już od czasów wczesnodziejowych. Stwierdzono na tym terenie obecność 326 stanowisk archeologicznych w 25 miejscowościach z tego okresu oraz ze średniowiecza.

Do najcenniejszych stanowisk zaliczyć należy miejsca po dawnym grodzie w Nowogrodzie Bobrzańskim oraz odcinki Wałów Śląskich koło Kamionki, Skibic i Urzutów.

Większość wsi pochodzi z okresu średniowiecza. Pod względem typologicznym przeważają łańcuchówki (11), ulicówki (6), rzędówki (4). Jest także jedna owalnica i 2 wielodrożnice.

Na terenie gminy zachowały się liczne i cenne zabytki architektury. Na 10 kościołów – 8 ma metrykę średniowieczną. Najcenniejszym jest kościół w Niwiskach, kamienny z XIII w. Spośród 6 pałaców i dworów wyróżniają się pałace w Bogaczowie i Niwiskach oraz dwór w Dobroszowie Wielkim.

Z licznych folwarków najwartościowsze znajdują się : w Niwiskach (XVIII – XIX w), Bogaczowie i Białowicach. Parki dworskie, poza parkiem

w Bogaczowie, znajdują się w stanie dużego zaniedbania (Dobroszów Wielki, Kamionka, Niwiska, Pierzwin, Wysoka).

Białowice (Bilendorf)

Pierwsza wzmianka – 1381 r. Wielodrożnica z zachowanym historycznym planem ulicowo – placowym, częściowo zatartym.

Zabudowa zwarta, szczytowa i kalenicowa. Kilka domów z XVIII i początków XIX w.

Zabytki :

- kościół filialny z połowy XIII w. przebudowany w XV w., nr rejestru 301
 - plebania z XVIII w., nr 489
 - zamek, w. XVI, w 1758 przebudowany na spichlerz (w stanie ruiny), nr 2132
- Cmentarz z XIX w., użytkowany. Cmentarz przykościelny, zamknięty po 1945 r.

25 stanowisk archeologicznych – wczesnodziejowe, średniowieczne i nowożytne.

Liczba mieszkańców w 1818 r. – 290.

W ewidencji konserwatorskiej znajduje się 27 budynków.

Bogaczów (Gross Reichenau)

Pierwsza wzmianka – 1305 r. Łańcuchówka dobrze zachowana.

Zabudowa rozluźniona. Do XIX w własność ks. Żagańskiego. W 1845 r. wieś liczyła 744 mieszkańców (2 młyny, wiatrak, cegielnia).

Z zabytków :

- kościół filialny z poł. XIV w., nr rej. 300
- pałac z XVI w., do remontu, rej. Nr 3034
- dwór z XVI w., stan dobry, rej. Nr 20
- park dworski, ok. 26 ha, nr rej. 22

Cmentarz wiejski z XIX w., użytkowany.

Sześć stanowisk archeologicznych.

Cieszów (Zeschau)

Czas powstania – XV w. Ulicówka, dobrze zachowany pierwotny plan.

Zabudowa zwarta, kalenicowa. Cmentarz leśny, użytkowany.

Jedno stanowisko archeologiczne. Liczba mieszkańców – 140 w 1818r.

Dobroszów Mały (Klein Dobritsch)

Okres powstania wsi – XIV – XV w. Pierwotny układ – ulicówka, plan rozwinięty w XIX/XX w. Zabudowa rozluźniona szczytowa. Dwór z 1 połowy XIX w. proponuje się wpisać do rejestru zabytków.

Cmentarz leśny z XIX w., zlikwidowany po 1945 r., zachowany drzewostan.

Cztery stanowiska archeologiczne.

Dobroszów Wielki (Gross Dobritsch)

Pierwsza wzmianka z 1245 r. Wielodrożnica z czytelnym planem pierwotnej ulicówki. Zabudowa zwarta szczytowa i kalenicowa. Pałac murowany z 1786 r., nr rejestru 1750. Folwark z XIX w. – oficyna i czworak wpisane do rejestru zabytków. Park dworski z przełomu XIX/XX w., zaniedbany.

Cmentarz leśny z XIX w., użytkowany.

13 stanowisk archeologicznych.

Drągowina (Neuwaldau)

Wieś typu łańcuchówka z początków XIII w. (1237 r.), rozwinięcie planu w XIX – XX w. o boczne uliczki. Zabudowa rozproszona kalenicowa i szczytowa. Kościół parafialny z 1 poł. XIII w., przebudowany w XVII w., w rejestrze pod nr 120. Plebania z 1736 r., stan dobry, wpisana do rejestru.

Cmentarz przykościelny zlikwidowany po 1945 r. Cmentarz leśny z XIX w., użytkowany.

30 stanowisk archeologicznych – wczesnodziejowe, średniowieczne i nowożytnie.

Kaczenice (Rohrwiese)

Wieś z przełomu XVI – XVII w., typu ulicówka nieznacznie rozbudowana. Zabudowa rozluźniona szczytowa i kalenicowa. Znaczna część domów o walorach kulturowych z 2 poł. XIX w. Dzwonnica alarmowa z 1860 r., remiza strażacka oraz trafostacja.

Cmentarz wiejski z XIX w., użytkowany. Jedno stanowisko archeologiczne.

Przysiółek Haliniec (Neu Volvark) – w XIX w. folwark należący do wsi Kaczenice.

Kamionka (Steinborn)

Pierwsza wzmianka z 1263 r. Zachowany pierwotny plan wsi – łańcuchówka. Zabudowa rozproszona szczytowa i kalenicowa. Do rejestru zabytków wpisany jest dwór z końca XVII w. oraz dzwonnica alarmowa z 2 poł. XVIII w. (stan zły). Folwark z 2 poł. XIX w., częściowo opuszczony. Park dworski – zaniedbany.

16 stanowisk archeologicznych oraz 4 odcinki Wałów Śląskich.

W 1845 r. wieś liczyła 174 mieszkańców. We wsi był młyn wodny, gorzelnia, cegielnia.

Kłépina (Kleppen)

Południowo zachodnia część wsi (Alt Kleppen) powstała w średniowieczu (1263). Typ ulicowo – placowy, obecnie zatarty przez zabudowę placu. Zabudowa rozluźniona szczytowa i kalenicowa. Północna część – ulicówka,

założona została w 1740 r. charakteryzuje się zabudową zwartą. Ważniejsze obiekty : folwark, szkoła, remiza strażacka, dzwonnica alarmowa z począt. XX w.

Cmentarz leśny, użytkowany.
11 stanowisk archeologicznych.

Kotowice (Kottwitz)

Typ łańcuchówki, dobrze utrzymany. Wieś o metryce średniowiecznej (1324 r.). Zabudowa rozproszona kalenicowa i szczytowa. Kościół filialny z ok. 1840 r. wpisany do rejestru pod nr 1757. Proponuje się wpis do rejestru następ. obiektów : mur otaczający teren przykościelny, folwark z 2 poł. XIX w. i szkołę z połowy XIX w.

Cmentarz przykościelny, zamknięty. Cmentarz wiejski z XIX w., użytkowany.
23 stanowiska archeologiczne – wczesnodziejowe, średniowieczne i nowożytne.
W 1845 r. wieś liczyła 605 mieszkańców.

Krzewiny (Buschvorwerk)

Wieś folwarczna, rządówka, wspomniana już w 1324 r. Zabudowa rozluźniona z przełomu XIX i XX w.
Jedno stanowisko archeologiczne.

Krzystkowice (Christianstadt) Nowogród Bobrzański Dolny.

Założenie typu miejskiego. W XV w. istniała na tym terenie tylko karczma. W 1650 r. wieś uzyskała od margrabiego Christiana prawa miejskie. W 1925 r. liczyły 2040 mieszkańców. Cmentarz miejski z XVIII w. użytkowany. Ruiny fabryki amunicji z 1940 – 1945 r. wchodzącej w skład koncernu JG Farben i związany z nią Obóz Pracy, w którym przebywało ok. 20.000 ludzi różnych narodowości. Zabytki techniki wojskowej – zbiorniki wodne z wieżami oraz inne budowle.

Krzywa (Kriebau)

Wieś typu mała rządówka, z przełomu XIV – XV w., dobrze zachowana. Zabudowa rozluźniona XIX – XX w.
Cmentarz wiejski, użytkowany. W 1803 r. – 123 mieszkańców.
Dwa stanowiska archeologiczne.

Krzywaniec

Czas powstania osiedla 1930 – 1940 r. Plan geometryczny, zabudowa typu miejskiego parterowa i piętrowa. Powstanie osiedla związana z fabryką chemiczną, obecnie Zakład Karny.

Łagoda (Legel)

Mała ulicówka z XVI w., położona między rzeką Bóbr, a kanałem Dychowskim. Zabudowa zwarta kalenicowa i szczytowa z przełomu XIX – XX w.

W 1803 r. – 95 mieszkańców. Siedem stanowisk archeologicznych.

Niwiska (Niebusch)

Wieś o metryce średniowiecznej (XIII w.), łańcuchówka, zabudowa rozdzielona strumieniem płynącym wzdłuż drogi. Zabudowa rozproszona szczytowa i kalenicowa z przełomu XIX i XX w. Zabytki wpisane do rejestru to : kościół filialny z poł. XIII w., nr 304 oraz brama kościelna, kościół poewangelicki z XVIII w. (opuszczony, w złym stanie), pałac z XVI – XVIII – XIX w. nr rej. 305. Park dworski z końca XVIII w. zaniedbany, proponuje się wpisać do rejestru.

Zespół folwarczny z XVIII – XIX w. w złym stanie.

Cmentarz wiejski z XIX w. użytkowany. Cmentarz leśny zlikwidowany po 1945 r., zachowany drzewostan.

W 1845 r. – 580 mieszkańców.

Dziewięć stanowisk archeologicznych.

Nowogród Bobrzański (Naumburg am Bober)

Pierwsza wzmianka dotyczy roku 1202 (gród kasztelański). Plan miejski geometryczny utrzymywał się do XVIII w. Jego rozwinięcie nastąpiło w XIX – XX w. Po 1945 r. plan pierwotny częściowo zatarty przez zmianę linii zabudowy Rynku.

Zabudowa zwarta, na obrzeżach rozproszona. Kościół parafialny NMP, czas powstania 1217 – 1227, przebudowany w XVII i XIX w., wpisany do rejestru pod nr 107. Kościół p.w. Św. Bartłomieja, XIII w. wpisany do rejestru – nr 106. Cmentarz przykościelny (Św. Bartłomieja) zamknięty w XIX w., zachowane nieliczne nagrobki z XVI – XVIII w. Cmentarz miejski z XIX w. zlikwidowany po 1945 r., zachowany drzewostan i resztki nagrobków. Sześć stanowisk archeologicznych, w tym grodzisko z XIII – XV w.

Pajęczno (Pagauz)

Przysiółek – osada folwarczna z XVI – XVII w. bez wyraźnego planu. Likwidacja folwarku – XX w. Zabudowa rozproszona. Dwa stanowiska archeologiczne.

Pielice (Raseu)

Zabudowa folwarczna z XIX w. Część budynków rozebrana po 1945 r. Zachowane budynki w stanie złym.

Pierzwin (Pürben)

Wieś typu łańcuchówka z 1305 r. Zachowany pierwotny plan wsi. Zabudowa rozproszona. Na obrzeżu wsi bloki 2 i 4 kondygnacyjne. Folwark z 2 poł. XIX w., z parkiem dworskim, zaniedbanym. Cmentarz wiejski z XIX w., użytkowany.
25 stanowisk archeologicznych.

Podgórzyce (Poydritz)

Mała ulicówka. Pierwsza wzmianka z 1305 r. Zabudowa zwarta, kalenicowa i szczytowa z przełomu XIX i XX w. W 1845 r. wieś liczyła 133 mieszkańców.
Kościół z 1 poł. XIII w. – trwała ruina, nr rejestru – 522.
Cztery stanowiska archeologiczne.

Popowice (Popowitz)

Pierwsza wzmianka – 1217 r. Rzędówka – zachowany pierwotny plan wsi. W 1845 r. – 59 mieszkańców.
Zabudowa zwarta szczytowa i kalenicowa z 2 poł. XIX w. Pałac z początków XX w.
9 stanowisk archeologicznych.

Przybymierz (Reichenbach)

Wieś typu łańcuchówka, zachowany pierwotny plan. Pierwsza wzmianka 1263 r. Zabudowa rozproszona z przełomu XIX – XX w. Kilka domów z XVIII – XIX w.
W 1845 r. – 539 mieszkańców. Kościół filialny z XIV – XV w. wpisany do rejestru. Karczma z 1800 r., obecnie dom mieszkalny w złym stanie.
Cmentarz wiejski – użytkowany.
15 stanowisk archeologicznych.

Skibice (Peterswaldau)

Wieś łańcuchówka z XIII w. Pierwsza wzmianka z 1305 r. Zabudowa rozproszona – XIX – XX w. Kościół filialny wpisany do rejestru z 1728 r. Dwór i folwark z końca XIX w.
Cmentarz przykościelny, zamknięty. Cmentarz leśny użytkowany.
22 stanowiska archeologiczne oraz 7 odcinków Wałów Śląskich (Wały Chrobrego).

Sobolice (Zedelsdorf)

Łańcuchówka. Pierwsza wzmianka 1246 r. Wieś zachowana w pierwotnym planie. Zabudowa rozproszona z końca XIX i początków XX w.
Cmentarz leśny, nie użytkowany.
W 1848 r. – 118 mieszkańców.

9 stanowisk archeologicznych.

Sterków (Tschirkau)

Mała wielodrożnica. Pierwsza wzmianka z 1305 r. Zabudowa rozluźniona z początków XIX i XX w.

9 stanowisk archeologicznych.

Turów (Theuern)

Przysiółek – rzędówka, obecnie mała ulicówka. Pierwsza wzmianka – 1305 r. Zabudowa zwarta XIX/XX w.

Cmentarz leśny zlikwidowany, zachowany drzewostan.

6 stanowisk archeologicznych.

Urzuty (Langhermsdorf)

Pierwsza wzmianka – 1305 r. Wieś typu łańcuchówka, rozwinięta o boczne równoległe ulice. Zabudowa rozproszona kalenicowa i szczytowa z XIX/XX w. Kościół z XIII – XIV w. rozebrany w XIX w., zachowany mur otaczający teren przykościelny. Kościół filialny z XIX (adaptacja domu ludowego w latach 60 XX w. Dwór z początków XIX w. wpisany do rejestru, folwark, dzwonnica alarmowa z 2 połowy XIX w., remiza strażacka.

Cmentarz wiejski, XIX w. użytkowany.

37 stanowisk archeologicznych oraz 5 odcinków Wałów Śląskich.

Wysoka (Weissig)

Wieś położona nad rzeką Bóbr, pośród lasów. Zachowana pierwotna owalnica w obecnym planie wsi. Czas powstania XIII – XIV w. Obecna zabudowa zwarta, z XIX – XX w. Kościół filialny z XIV w., przebudowany w XV w., wpisany do rejestru. Folwark (zachowane miny) i park dworski z XIX w. – zaniedbany.

Cmentarz leśny – wtórne pochówki współczesne.

32 stanowiska archeologiczne.

Wykaz obiektów objętych ewidencją konserwatorską w gminie Nowogród Bobrzański

Białowice

- domy nr 3, 5, 6, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 24, 26, 27, 28, 29, 32, 36, 37, 38, 39, 40.
- budynek pofolwarczny z XIX w.

Bogaczów

- domy nr 5, 6, 7, 8, 10, 12, 13, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 28, 29, 30, 31, 32,

36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 49, 50, 53, 57, 58, 59,
61, 63, 64, 67, 69, 71, 72, 74, 83, 86, 89, 90, 92, 102, 104, 107, 110,
111, 112, 113, 114, 115, 116.

- piec do chleba, kuźnia, stacja trafo

Cieszów

- domy nr 2, 3, 5, 6, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 13a, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 22, 24, 25.
- kuźnia, piec do chleba, 2 stacje trafo

Dobroszów Mały

- domy nr od 3 do 17, stacja trafo

Dobroszów Wielki

- domy nr 4, 6, 7, 10, 14, 16, 21, 22, 24, 25, 27
- folwark (obora, spichlerz i budynek mieszkalny).

Dragowina

- domy nr 4, 7, 10, do 16, 19 do 26, 29, 30, 33, 40, 42, 46 – 49, 52, 53, 54, 55,
59, 60, 63, 66, 69, 73, 74, 76, 77, 79, 85, 89, 99, 100, 101, 102,
103, 105, 106, 108, 109, 110, 111.
- remiza, gołębnik.

Kaczenice

- domy nr 4, 5, 6, 8, 9, 11, 12, 14 – 17, 22, 23, 25, 27, 32, 33, 42 – 44, 47 – 49,
51, 52, 56, 57, 60.
- remiza strażacka, dzwonnica, piec do chleba.

Kamionka

- domy nr 1, 2, 3, 5, 6, 8, 12 0 16
- dzwonnica, stacja trafo.

Klepina

- domy nr 4 – 6, 15 – 17, 20, 24, 26, 29 – 36, 38 – 49, 51, 52, 57, 58, 59, 62,
64, 67.

Kotowice

- domy nr 3, 4, 8, 12, 13, 23 – 33, 35, 36, 38 – 40, 42 – 46, 48 – 52, 54 – 60,
62, 64 – 69, 71.

Krzewiny

- domy nr 2, 3, 10, 12, remiza

Nowogród Bobrzański Dolny (Krzystkowice)

- ul. Dąbrowskiego, nr 1, 3, 14, 16, 18
- ul. Dworcowa, nr 1, budynek kolejowy, 22, 24
- ul. Gajowa, nr 3 – 6, 8 – 12
- ul. Grunwaldzka, nr 10, 11
- ul. Kochanowskiego, nr 5
- ul. Konopnickiej, nr 5, 9, 11
- ul. Leśna, nr 7, 9
- ul. Lipowa, nr 4, 6a, 8
- ul. 1 Maja, nr 1, 3, 5, 7, 11, 13, 15
- ul. 3 – Maja, nr 2
- ul. Mała, nr 1
- ul. Mickiewicza, nr 1, 2, 4
- ul. Marcinkowskiego, nr 1, 2, 5
- ul. Miła, nr 4
- ul. Nadbrzeżna, nr 1, 12, 16, 18
- Oś. Robotnicze, nr 1, 3, 4, 5, 8, 9, 11, 12, 17
- ul. Piaskowa – cmentarz
- ul. Pocztowa, nr 3, 14, 18, 27
- ul. Szkolna nr 4, 5, 8, 10, 12
- ul. Tama Kolejowa, nr 18, 20, 22
- ul. Gen. Waltera – wiadukt, pomnik z I wojny światowej, domy nr 2, 4, 15, 19, 20
- ul. Wazów nr 2
- Plac Wolności nr 10, 11, 13, pomnik z I wojny światowej, stacja trafo
- ul. Żarska nr 1, 3, 4, 8, 11, 13, 14, 7 – fabryka „Elwar” zespół spichrzy i młynów, willa fabrykanta
- ul. Żymirskiego nr 2, 4, 8, 10

Krzywa

- domy nr 3 – 10, 12 – 16, (5-piec do pieczenia chleba)

Łagoda

- domy nr 1, 2, 5 – 10, stacja trafo

Niwiska

- domy nr 12, 13, 22, 25, 29, 35 – 40, 43 – 48, 50 – 53, 57, 58, 60, 62 – 68, 70 – 79, 84, 89
- zespół folwarcznych budynków mieszkalnych nr 5 i 6, remiza strażacka, trafo

Pajęczno

- domy nr 1 – 3, 5 – 10, trafo

Pielice – zabudowania folwarczne

Pierzwin

- domy nr 3, 5 – 10, 12 – 22, 24 – 28, 30 – 32, 37, 42, 43, zespół folwarczny

Podgórzyce

- domy nr 2, 5, 6, 11, 12, 14, 15, trafo

Popowice – pałac z XX w., budynki gospodarcze

Przybymierz

- domy nr 1, 2, 4 – 8, 13 – 17, 20 – 27, 29, 34, 36 – 44, 48, 54 – 59, 62, 64 – 67,
69, 71, 76, 78, 79.
sala ludowa

Nowogród Bobrzański (Górny)

- ul. Fabryczna, wiadukt, trafostacja
domy nr 1, 3, 5 – 8, 10, 16
- ul. Kolejowa, domy nr 1, 2, dworzec kolejowy
- ul. Kościelna, domy nr 1, 6, 8
- ul. T. Kościuszki, domy nr 2 – 12, 14 – 16, 18, 21, 22, 26, 27, 29, 31, 35, 37,
41 – szkoła
- ul. Młyńska – zespół fabryczny „Elwar”
- ul. Polna, dom nr 3
- ul. M. Reja, dom nr 1
- ul. Rynek, domy nr 30, 32, 14
- ul. J. Słowackiego, domy nr 3, 6 – 12, 15, 17, 19, 20.
- ul. św. Jadwigi, domy nr 2, 4, 6
- ul. Wąska, domy nr 1, 2 (kuźnia), 8, 15
- ul. Wodna, dom nr 3
- ul. Zacisze, domy nr 1, 2, 3, 5
- ul. Zamkowa, domy nr 2, 4, 5, 7, 9
- ul. Zdrowa, willa „Flora”
- ul. Zielonogórska, domy nr 1, 14

8. UWARUNKOWANIA WYNIKAJĄCE Z ISTNIEJĄCEGO STANU ZAGOSPODAROWANIA

W strukturze sieci osadniczej dominującą rolę odgrywa miasto Nowogród Bobrzański, jako lokalny ośrodek pełniący funkcje obsługi ludności gminy w zakresie usług podstawowych.

Miasto posiada bardzo dogodne warunki dla rozwoju przestrzennego. Ponadto, jego potencjał gospodarczy i dobry stan istniejącego zainwestowania stanowią istotne czynniki miastotwórcze.

Tereny niezainwestowane, korzystne dla procesów urbanizacyjnych usytuowane w bezpośrednim sąsiedztwie zainwestowania miejskiego obejmują obszar o powierzchni ok. 120 ha.

Charakterystyka rezerw terenowych przedstawia się następująco :

1. Teren o charakterze wielofunkcyjnym z preferencją lokalizacji funkcji usługowej i produkcyjno technicznej, położony przy wjeździe z Zielonej Góry do miasta u zbiegu ulic Henryka Brodatego (strona zachodnia) i Zielonogórskiej (strona południowa).
Powierzchnia terenu – ok. 45 ha.
2. Tereny o walorach dla lokalizacji funkcji mieszkaniowo – usługowej, położone w Nowogrodzie Górnym pomiędzy istniejącym zainwestowaniem miejskim, a terenem wymienionym w punkcie 1 – szym.
Powierzchnia (łącznie) – ok. 35 ha..
3. Teren o walorach dla lokalizacji funkcji mieszkaniowo – usługowej, położony w Nowogrodzie Dolnym, w północno – zachodniej części miasta po północnej stronie torów kolejowych.
Powierzchnia terenu – ok. 15 ha.
4. Teren o walorach dla lokalizacji funkcji produkcyjno – technicznej, położony w Nowogrodzie Dolnym, w zachodniej części miasta po południowej stronie drogi prowadzącej do Lubska (ul. Pocztowa)
Powierzchnia terenu do zagospodarowania (łącznie z terenem częściowo zainwestowanym wymagającym przekształceń strukturalnych) – ok. 18 ha.
5. Teren o charakterze wielofunkcyjnym możliwy do zagospodarowania na cele funkcji mieszkaniowo – usługowej lub produkcyjno – technicznej, położony w Nowogrodzie Górnym w północno – wschodniej części miasta, przy ul. Kolejowej.
Powierzchnia terenu – ok. 7 ha.

Prognoza demograficzna na rok 2010 zakłada wzrost ludności miasta do 5.700 mieszkańców, a na rok 2020 do 6.200 mieszkańców. Rezerwy terenowe o walorach dla lokalizacji funkcji mieszkaniowo – usługowej wymienione w p-ktach 2-gim i 3-cim wynoszą łącznie ok. 50 ha. Chłonność tych terenów pod względem zaludnienia wynosi :

- ok. 4.000 mieszkańców, przy wskaźniku 80 osób/ha
- lub ok. 3.000 mieszkańców, przy wskaźniku 60 osób/ha

Tereny niezainwestowane o walorach dla lokalizacji funkcji produkcyjno-technicznej i usługowej wymienione w p-ktach 1-szym i 4-tym, o powierzchni

ok. 63 ha, stanowią atrakcyjne rezerwy dyspozycyjne miasta o charakterze ofertowym.

Istotnym problemem w układzie funkcjonalno – przestrzennym miasta jest integracja przestrzenna organizmów miejskich położonych po obu stronach rzeki Bóbr. Trudną do pokonania barierę w tym zakresie stanowią :

- konfiguracja terenu, tj. różnica wzniesień wynosząca ponad 30 m pomiędzy częścią miasta położoną na zachodnim brzegu Bobru, a częścią położoną na wschodnim brzegu, na skarpie.
- tereny zalewowe i zagrożone powodzią położone nad rzeką

Stan techniczny zabudowy mieszkaniowo – usługowej w mieście jest dobry. Zabudowa pochodzi w przeważającej części z XX wieku (1-sze i ostatnie ćwierćwiecze). W większości jest to zabudowa jednorodzinna, wolnostojąca. W gorszym stanie technicznym znajduje się zabudowa zwarta, położona w strefach ochrony konserwatorskiej, wymagająca ponadto poprawy standardu użytkowego.

Rzeka Bóbr dzieli obszar gminy na dwie części: zachodnią i wschodnią. Część zachodnia z wyjątkiem masywu leśnego i wsi Białowice położona jest nad brzegiem rzeki, natomiast wschodnia granica gminy oddalona jest od rzeki na odległość ok. 15 km. Z 25 wsi na terenie gminy, 20 usytuowanych jest w części wschodniej, gdzie dominującymi funkcjami są rolnictwo i leśnictwo. Rozwój przestrzenny wsi uwarunkowany jest lokalizacją na ich terenach funkcji pozaraolniczych i pozaleśnych.

Naturalnym bogactwem gminy są złoża kruszyw położone w dolinie Bobru oraz lasy zajmujące ok. 62 % obszaru gminy. Stwarza to podstawę aktywizacji gospodarczej w oparciu o wymienione surowce, przede wszystkim dla rozwoju produkcji materiałów budowlanych oraz przemysłu drzewnego, jak również pozyskiwania i przetwarzania runa leśnego. Ponadto w Nowogrodzie Bobrzańskim i w jego bezpośrednim rejonie, z uwagi na walory krajobrazowe doliny Bobru, istnieje możliwość rozwoju funkcji turystyczno – wypoczynkowej. Związane jest to z zagospodarowaniem na cele rekreacyjne terenów po eksploatacji powierzchniowej wymienionych wyżej złóż kruszyw naturalnych.